

LISTEK.

Ob 50letnici drja Janeza Ev. Kreka Ljubljana, 1917. Pod tem naslovom je izšla 95 strani obsegajoča brošura Krekovih učencev (Dolenc, Jež, Komljanec, Kralj, Puntar in drugi), ki obdeluje njegovo kulturno, gospodarsko in politično delovanje med Slovenci v zadnjih 25 letih. Leta 1915. je praznoval dr. Krek 50letnico svojega rojstva. Ta spomin je bil oficijalno zatajen. Lahko si mislimo, komu je bilo všeč, da se ne omenja preveč Krekovo ime: vsem tistim namreč, ki jim je na poti njegovo znanje in njegova nesebičnost. Zakaj v teh dveh osebnih lastnostnih vidim subjektivni vzrok za njegovo uspešno delo. Človek sicer ne more za to, ako ni izredno nadarjen, javnost tudi potrebuje ljudi z manjšim znanjem, a z veliko pridnostjo; toda sebičnežev, ki vedno in povsod vidijo samo svoje ali glavno svoje gmotne koristi, da uravnavajo ali menjavajo svoje versko, gospodarsko in politično prepričanje v prvi vrsti s tega stališča, takega „koritarstva“ — kakor se vulgarno imenuje to početje — narod ne bi smel trpeti . . .

V kulturnem oziru je treba omenjati Krekovo literarno delo v socialni smeri. Bil je prvi, ki nam je podal v slovenskem jeziku teoretično knjigo o „Socijalizmu“. Uporablja jo s pridom somišljenik in nesomišljenik, ker obsega bogato socialno gradivo. Njegovo načelno stališče ne moti, pač pa čutiš neko neubranost, da se znanstvena beseda izprevrže v nekako osebno, ko govori dr. Krek o zastopnikih teoretičnega socijalizma: Marxu in Lassallu. Upoštevanja vredni so tudi njegovi socialni članki v „Katoliškem Obzorniku“, ki nudijo vsakemu začetniku mnogo osnovnega pouka.

Gospodarsko pomenja Krekov nastop inkarnacijo zadružne misli, ki je Arhimedova točka slovenstva, kakor sem jo nekoč že nazval. Poprej glavno posojilništvo, postaja polagoma zadružništvo gospodarska oblika tudi konsumentov in producentov. Brezdvomno je storil dr. Krek veliko za umevanje in razširjenje zadružne misli, ki za Slovence ni samo socialnega, ampak tudi narodnega pomena.

V političnem življenju je dr. Krek načeloma zagovarjal demokratično stališče. Ali je on kriv, in v koliko, da sicer simpatična vsebina ni dobila vedno simpatične oblike, to je drugo vprašanje. V svoji stranki je glasnik slovenstva in južnega slovanstva v verskem okvirju katoličanstva. Tu pa je treba imeti pred očmi, da južno slovanstvo ni samo katoličanstvo, ampak tudi pravoslavje in mohamedanstvo. Kakor je verstvo osrednja točka posameznika v tem zmislu, da se mora vsakdo pečati ž njim, tako ne more biti dandanes določena konfesija okvir onega barbarškega načela „cuius regio, illius religio“. Načeloma, teoretično je dr. Krek sam podal rešitev tega vprašanja, ko se je izrekel v „Času“ in v državnem zboru nasproti Masaryku za ločitev cerkve in države.

Dr. Drag. Lončar.

Sedanje smeri v francoski književnosti. Pod tem zaglavjem sta obelodanila Muller — Picard 1. 1913. na 320. str. pestre odgovore uglednih pisateljev in kritikov na sledeče vprašanje: „V koliko nasploh nadaljuje oziroma presnavlja sodobna literatura velike slovstvene toke 19. stoletja: romantizem, naturalizem, Parnas in simbolizem, vkoliko se jim protivi? Menite-li, da prinaša novi rod izvirmih obrazcev?“

Aumaitre sodi nekako: Realizem v drami se je preživel. Navzlic nejasnostim in dostikrat ohlapni obliki sta nam dala Maeterlinck in Claudel dragocenih mi-gljajev, v romanu pa sta kažipota André Gide in Élémir Bourges. Seveda smatram njih dela stoprav za nepopolne osnutke.

Beauduinu je slovstvo povsem verskega značaja. Zanj ne biva nič izven duše, ki je večni del vesolja. Misel mu je istovetna s činom. Tako obstoji zgolj notranji, mišljen, hoten svet, katerega izraz in videz je odsev naših dušeslovnih ubranosti. Ne kakor pri romantiku zunanji svet gledan skozi mrežnico niti izključno svet občutkov kot simbolistu — ampak celotni ne le gledani ter občuteni temveč tudi mišljeni, hoteni svet, predelan z duhom: to je vzor.

De Berseaucourt ugotavlja, da je pretirani verizem povzročil klasičen preporod, za vzgled bodi dovršeno delce „Princesse de Clèves“ (1678). Poleg tega poudarja smisel romanopiscev za družabna vprašanja. Bodoči zgodovinarji bodo morali upoštevati dosti najnovejših romanov.

Chignac: Razumski in družabni dinamizem, življenje okrepljeno po mehan-skih vedah, polni razcvet posameznika brez plemenske in kastne razlike, vsakdanji heroizem.

Florian-Parmentier: Naša doba meri na vsesplošnost. Močna želja po sintezi je pokazala duhovom razglabljanje tajnih, podzavestnih občutij. Vidni in nevidni svet se bosta čimbolj zblíževala. Posledica — veda in vera, spiritualizem in realizem, intuicija in umsko znanje se spojé v transcendentnem monizmu.

Du Fresnois: Stremi se po dušeslovnem romanu, kratkem in jedrnatem ko klasična žaloigra.

Roux: Sedanje leposlovje nudi kot novost potrebo po dejanju in zmisel za mnogotero žitje; izvorno ni, pač pa raznoliko. Išče se. Mladega mojstra ni. Mot-njava. Vračajo se k izročilu, plemenu, duši, naobrazbi, disciplini.

Schlumberger: Razne so struje v romanu, brata Thauraud nadaljujeta rezno in trezno razkranje Benjamina Constanta, drugi so bolj romantično obilni. Važna je zahteva po vsakdanjem intimnem lirizmu: zato veliki vpliv Charles-Louis Philippea.

Iz pisanih mnenj se dasta izločiti dva smotra: prvič želja po sintezi, ki sta jo napovedovala naturalizem in simbolizem ter jo goji dandanašnji znanstveni in modroslovski razvoj; drugič izrazita skrb in volja, dati tej sintezi končno določno obliko.

A. Debeljak.

Kajkavske pesmi med Hrvati. V tretji številki letošnjega *Savremeni k* a so izšle tri Domjaničeve in dve Galovičevi pesmi v kajkavskem narečju. Evo prve Domjaničeve za primer:

Noć.

Noć, ti moja temna noćka,
Kaj mi to mučiš,
Zakaj si navek v črnini,
Kaj se žalostiš?

Zato morti, kaj si vidla
Čez tih puno let,
Kak trpi i kak pogiba
Ovaj bogi svet?!

Kak mu nigde smilovanja
Niti mira ni,
I kak ipak živet mora,
Zakaj? Znaš li ti?

Ali ti si tiha zmirom
Ne ćeš reći niš,
Noć, ti moja temna noćka,
Ti mučiš, mučiš.